

Motion till riksdagen 2023/24:2796

av Gudrun Nordborg m.fl. (V)

med anledning av prop. 2023/24:62 Tillfälliga förbud att transportera personer utan giltiga identitetshandlingar till Sverige

1 Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen avslår proposition 2023/24:62 Tillfälliga förbud att transportera personer utan giltiga identitetshandlingar till Sverige.

2 Regeringens förslag

Regeringen föreslår i sin proposition en ny lag som ger regeringen befogenhet att i vissa fall meddela föreskrifter om förbud mot att med vissa färdmedel transportera personer som saknar giltiga identitetshandlingar till Sverige. Regeringen ges också befogenhet att meddela föreskrifter om sanktionsavgifter för den som bryter mot ett sådant förbud. Om det har uppkommit en allvarlig fara för den allmänna ordningen eller den inre säkerheten i landet, ska regeringen få meddela sådana föreskrifter som avses i lagen. Föreskrifter ska endast få meddelas om det p.g.a. ett förhållande som uppkommit inom migrationsområdet har uppstått en allvarlig fara för den allmänna ordningen eller den inre säkerheten i landet och föreskrifterna behövs för att underlätta för viktiga samhällsfunktioner att fullgöra sina uppgifter. Föreskrifterna ska vara tidsbegränsade. Lagen föreslås träda i kraft den 1 mars 2024.

3 Vänsterpartiets ställningstagande

3.1 Bakgrund

År 2015 tog den dåvarande regeringen fram propositionen Särskilda åtgärder vid allvarlig fara för den allmänna ordningen eller den inre säkerheten i landet (prop. 2015/16:67). Propositionen antogs av riksdagen, och den 21 december 2015 trädde

lagen (2015:1073) om särskilda åtgärder vid allvarlig fara för den allmänna ordningen eller den inre säkerheten i landet i kraft. Lagen var tillfällig och upphörde att gälla den 21 december 2018. Enligt lagen fick regeringen eller den myndighet som regeringen bestämde meddela föreskrifter om identitetskontroller vid transporter som utfördes med buss, tåg eller passagerarfartyg till Sverige från en annan stat. Den 4 januari 2016 trädde förordningen (2015:1074) om vissa identitetskontroller vid allvarlig fara för den allmänna ordningen eller den inre säkerheten i landet i kraft. Av förordningen framgick att en transportör skulle kontrollera att de passagerare som transportören med buss eller tåg transporterade till Sverige från Danmark innehade en giltig identitetshandling med fotografi. Även resor upp till och med 20 nautiska mil med passagerarfartyg omfattades. Likadana tidsbegränsade förordningar infördes sedan vid ett antal tillfällen.

Vänsterpartiet motionerade om avslag på regeringens proposition 2015/16:67 (mot. 2015/16:3283). De bärande skälen var att förslaget skulle inskränka asylrätten då människor skulle tvingas att ta farliga vägar för att kunna ta sig till Sverige och att förslaget skulle innebära stora olägenheter för både pendlare och företag som bedrev tåg- och busstrafik mellan Danmark och Sverige. Dessa skäl gör sig ännu gällande, vilket vi redogör för nedan.

3.2 Förslaget inskränker asylrätten

Asylrätten är en av de grundläggande rättigheterna i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. I artikel 14 slås fast att ”var och en har rätt att i andra länder söka och åtnjuta asyl från förföljelse”. Sverige är förpliktigt att garantera och upprätthålla asylrätten genom att ha undertecknat internationella konventioner, bl.a. Genèvekonventionen. Som en följd av den kris som uppstod under andra världskriget beslutade FN att ta fram ett nytt regelverk för flyktingar. År 1951 upprättades därför konventionen avseende flyktingars status och ett protokoll avseende statslösa personer, flyktingkonventionen. De stater, bl.a. Sverige, som har skrivit under FN:s flyktingkonvention är skyldiga att se till att människor kan söka asyl och att ansökningarna hanteras rättsäkert. Det är vår skyldighet i och med konventionsåtagandet och inget som kan väljas bort. Det är också vår moraliska skyldighet att som medmänniskor erbjuda skydd åt dem som är på flykt. Regeringens förslag kommer i praktiken att göra det omöjligt för många människor att ta sig till Sverige och söka asyl här. Regeringen för en signalpolitik för att få färre människor att söka sig hit, i en tid då vi i stället behöver slå vakt om asylrätten. Att införa förbud för transportörer mot att låta människor utan giltiga id-handlingar resa med dem slår hårt mot de personer som flytt från krig och katastrofer och som behöver vår hjälp allra mest. Regeringen menar dock att förslagen inte strider mot asylrätten eftersom EU:s asylregelverk bygger på den grundläggande principen att en asylsökande ska söka asyl i det första säkra land som den asylsökande anländer till (prop. 2023/24:62 s. 18). Vänsterpartiet delar inte regeringens bedömning.

3.3 Förslaget drabbar resenärer, transportföretag och näringslivet

Regeringens nu aktuella förslag innebär att ansvaret för att kontrollera vem som åker in i Sverige läggs på buss- och tågoperatörer. Förslaget innebär att transportföretag riskerar att få betala sanktionsavgifter om en resenär inte kan uppvisa ett giltigt id. Vänsterpartiet anser att det är en märklig ordning att chaufförer och tågvärdar ska kontrollera

id-handlingar, något som är gränspolisens uppgift. De resenärer som pendlar mellan Malmö och Köpenhamn kommer dagligen att drabbas av kontrollerna. SJ har även meddelat att de överväger att sluta att köra snabbtåg över Öresund om förslaget antas av riksdagen. Detta kommer att drabba väldigt många personer även utanför Skåne-regionen.

Uppgifter från gränspolisens visar att förslaget inte heller kommer att leda till en effektivare brottsbekämpning. Under åren 2016 och 2017 genomförde polisen ca 800 000 kontroller per månad i svenska hamnar och på Öresundsbron. Antalet bokförda brott mot vapenlagen under dessa år uppgick dock enbart till fyra stycken. Förslaget skulle alltså binda upp polisens resurser till åtgärder som saknar effekt och som dessutom påverkar svenskt näringsliv och arbetsmarknaden negativt.

Både EU-kommissionen och EU-domstolen har vidare konstaterat att det s.k. transportörsansvaret är olagligt. Transportörsansvar vid inre gräns mellan medlemsländer är oförenligt med Schengenreglerna. Om förslaget genomförs riskerar Sverige en stämning i EU-domstolen och därpå följande skadestånd.

En rad remissinstanser avstyrker förslaget och har synpunkter på dess utformning, bl.a. ForSea AB och Molslinjen A/S, Föreningen Svensk Sjöfart, Haparanda kommun, Kommunförbundet Norrbottens Kommuner, Pendlarklubben Bron, Region Skåne, Svenska Transportarbetareförbundet – Transport, Sveriges Bussföretag, Snälltåget AB och Sydsvenska Industri- och Handelskammaren.

Svenska Transportarbetareförbundet – Transport anser att förslaget medför direkta säkerhets- och arbetsmiljörisker för förbundets medlemmar. Förare och andra kan komma att hamna i situationer och konfrontationer som kan vara direkt farliga eller som upplevs som negativa för den psykosociala arbetsmiljön. Förbundet menar att bussförare, tågvärdar och personal på passagerarfartyg ofrivilligt kommer att behöva agera gränspoliser. Förarna saknar utbildning för, kunskap om och befogenheter för det. Synpunkterna stöds av flera remissinstanser, bl.a. Kommunförbundet Norrbottens Kommuner, Regionala kollektivtrafikmyndigheten i Norrbotten (RKM), Seko Service- och kommunikationsfacket, Sveriges Bussföretag och Tåg företagen.

Lagrådet avstyrker regeringens förslag och konstaterar att enligt 12 kap. 4 § regeringsformen får uppgifter som innefattar myndighetsutövning överlämnas till juridiska personer eller enskilda individer endast med stöd av lag. Förslaget till bemyndigande får dock inte vara så allmänt hållet att det ger regeringen för stort utrymme att utfärda egna föreskrifter. Enligt Lagrådets uppfattning är det direkt olämpligt att riksdagen, när den beslutar att delegera normgivningsmakt till regeringen, inte känner till hur regeringen avser att utnyttja sitt bemyndigande och om det presenterade förslaget ens står i överensstämmelse med regeringsformen eller EU-rätten. Regeringen menar dock att förslaget inte strider mot EU-rätten eftersom det enbart är ett förslag till ramlag där riksdagen ger regeringen mandat att meddela vissa föreskrifter. Om sådana föreskrifter ska meddelas måste, enligt regeringen, den vägledning som ges i EU-domstolens praxis och de krav som uppställs där beaktas vid utformningen (prop. 2023/24:62 s. 18). Vänsterpartiet anser dock att det är mycket anmärkningsvärt att regeringen trots Lagrådets invändningar väljer att lägga fram propositionen till riksdagen. Vi anser att transportörsansvaret är både olagligt och orimligt.

Riksdagen bör sammanfattningsvis avslå regeringens proposition 2023/24:62 Tillfälliga förbud att transportera personer utan giltiga identitetshandlingar till Sverige. Detta bör riksdagen besluta.

Gudrun Nordborg (V)

Samuel Gonzalez Westling (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Jessica Wetterling (V)

Tony Haddou (V)

Isabell Mixter (V)